

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΥΠΟ
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητού τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παραδίδουμε στή δημοσιότητα τὸ κείμενο «Χρονολογικὸς πίνακας τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Μ. Βασιλείου», ποὺ στηρίζεται στήν εὐρύτερη μελέτη μας «Μεγάλου Βασιλείου βιογραφικὸ σχέδιασμα» (δημοσιευμένη στὸ νεοσύστατο περιοδικὸ «Ἐκκλησία καὶ Θεολογία» 1[1980]). Ἡ ἄχαρη καὶ ἀπαριθμητικὴ μορφή τοῦ κειμένου φυσικὸ εἶναι νὰ προδιαθέτει ἀρνητικὰ τὸν ἀναγνώστη. Γνωρίζουμε ὅμως πολὺ καλὰ σήμερα, ποὺ ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἱστοριογενετικῆς μεθόδου ἔχει ἐπιβάλει — καὶ πολὺ ὀρθὰ — τοὺς ὅρους τῆς στήν ἔρευνα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, ὅτι σκέψη καὶ πράξη τοῦ ἀνθρώπου θρῖσκονται σὲ ἀπόλυτη συνάρτηση πρὸς τὸ χρόνο στὸν ὁποῖο ἐκδηλώνονται. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς Πατέρες καὶ Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι θεολογοῦσαν βασικὰ μόνο ἐξ ἀφορμῆς τῶν συγκεκριμένων καιρικῶν - ἱστορικῶν προκλήσεων καὶ στὸ πλαίσιο τῶν ἱστοριοκοινωνικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς. Ἡ κατανόηση ἐπομένως τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ ὁ συσχετισμὸς του πρὸς τοὺς λοιποὺς θεολόγους καὶ ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρες τῆς ἐποχῆς γίνονται τόσο ἀνετότερα, ὅσο ἀκριβέστερα καὶ λεπτομερέστερα τὸν τοποθετοῦμε στὸ χρόνο καὶ τὸν τόπο. Καθὼς θὰ διαπιστώσει ὁ ἀναγνώστης, εἶναι πολλὰ τὰ σημεῖα τοῦ «Πίνακα» ποὺ εἶναι ἔτις νέα γιὰ τὴν ἐπιστήμη ἢ ποὺ συνιστοῦν διορθώσεις παλαιστέρων ἀπόψεων.

329/330 : Γεννήθηκε μᾶλλον στήν Καισάρεια (ὄχι στή Νεοκαισάρεια).

330-335/6 : Ἄμεσως μεταφέρθηκε στὰ Ἄννησα τοῦ Πόντου, τὴν πατρίδα τοῦ πατέρα του, καὶ παραδόθηκε σὲ τροφὸν. Σὲ νηπιακὴ ἡλικία ἀρρώστησε βαρεῖα καὶ σώθηκε μὲ τὶς προσευχὰς τοῦ πατέρα του. Ἐξῆσε στὰ Ἄννησα μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῆς μητέρας του Ἐμμέλειας (†369) καὶ τῆς γιαγιάς του Μακρίνας

(† μεταξύ 335 και 340), ή οποία τον εισήγαγε στην ευσέβεια και την Παράδοση της Ἐκκλησίας.

- 335/7** : Τὸν ἔφεραν στὴ Νεοκαισάρεια γιὰ τὴ στοιχειώδη παιδεία, τὴν ὁποία ἔλαβε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πατέρα του Βασίλειο, ποὺ ἐργαζόταν στὴν πόλη αὐτή.
- 341/343** : Ἦλθε στὴν Καισάρεια, γενέτειρα τῆς μητέρας του, γιὰ τὴν ἐγκύκλια μόρφωση (γυμνασιακὴ παιδεία).
- 346/347** : Ταξίδεψε στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ ἀνώτερες σπουδές. Ἴσως νὰ ἔμεινε γιὰ λίγο καὶ στὴ Νικομήδεια, νὰ ἀκούσει τὸ Λιβάνιο.
- 351** : Φεύγει γιὰ τὴν Ἀθήνα χάριν ἀνωτέρων σπουδῶν.
- 356** Ἐπιστρέφει στὴν πατρίδα, στὸν Πόντο (Ἄννησα) καὶ Ἰούλιος/Ἰούλιος : στὴν Καππαδοκία (Καισάρεια).
- Καλοκαίρι : Ἀναζήτηση Εὐσταθίου. Ἡ Μακρίνα (ἀδελφή) τοῦ συνέστησε νὰ γίνῃ μοναχός. Σύντομη ἀρρώστια.
- Σεπτέμβρ. 356 - Στὴν Καισάρεια ἀσχολεῖται περιστασιακὰ μὲ τὸ ἐπάγγελμα.
Φεβρουάρ. 357 : γελμα τοῦ ρήτορα.
- 357**
- Ἰαν.-Φεβρ. : Ἀσχολεῖται μὲ τὴ ρητορικὴ.
- Ἄνοιξη - Φθινόπωρο : Ταξίδι στὴν Ἀνατολή (Συρία, Αἴγυπτο, Μεσοποταμία, Παλαιστίνη).
- Ὀκτώβρ./ Νοέμβριος : Ἐπανέρχεται στὴν Καισάρεια.
- Τέλος
- Νοεμβρίου : 1η Ἐπιστολή.
- Δεκέμβριος : Καισάρεια.
- 358**
- Ἰαν./Φεβρ. : Καισάρεια (Βάπτισμα;).

- Ἰανουάριος -
Φθινόπωρο : Ἐπισκέπτεται τὶς εὐσταθιανῆς μοναστικῆς κοινότητες (Καππαδοκία-Πόντος-Μικρὴ Ἀρμενία).
- Νοέμβριος/
Δεκέμβριος : Στὰ Ἄννησα. Ἀρχίζει τὴ μοναστικὴ ἀσκητικὴ ζωὴ.
- 359** : Ἄννησα.
- Δεκέμβριος : Ἔρχεται στὴν Καισάρεια. Συνοδεύοντας τὸ Διάνιο ταξιδεύει στὴν Κωνσταντινούπολη.
- 360**
- Ἰανουάριος : Στὴν Κωνσταντινούπολη (Σύνοδος 360). Ἐπιστρέφει στὴν Καππαδοκία.
- Φεβρουάριος : Ἐπισκέπτεται τὴ Ναζιανζὸ καὶ ὁ Γρηγ. Θεολόγος τοῦ δείχνει τὴν Τιβερινή, προτείνοντάς του νὰ μονάσουν ἐκεῖ.
- Φεβρουάριος/
Μάρτιος : Καισάρεια.
- Ἰανουάριος : Ἐπισκέπτεται τὸν Πόντο καὶ βρίσκει τὸ ἀσκητήριον στὸν Ἰρι ποταμὸ, κοντὰ στὰ Ἄννησα. Ἐπανέρχεται στὴν Καισάρεια.
- Καλοκαίρι : Ἐγκαθίσταται στὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἰρι. Μελετᾷ, προσεύχεται, συγγράφει, ἐργάζεται χειρωνακτικὰ.
- Τέλος : Τὸν ἐπισκέπτεται στὸ ἀσκητήριον ὁ Γρηγ. Θεολόγος, μένοντας μαζί του μέχρι τέλος 361.
- 361** : Στὸ ἀσκητήριον στὸν Ἰρι. Σύνταξη τῆς «Φιλοκαλίας».
- 362**
- Λίγο μετὰ τὸ
Πάσχα : Ἔρχεται στὴν Καισάρεια γιὰ τὸ θάνατον τοῦ Διανίου. Ἐκλέγεται νέος ἐπίσκοπος Καισαρείας ὁ Εὐσέβιος, ὁ ὁποῖος χειροτονεῖ ἄκοντα τὸ Βασίλειον πρεσβύτερον. Ἐργάζεται στὴν Καισάρεια ποιμαντικὰ.
- Τέλος 362/
ἀρχὲς 363 : Ἐπέστρεψε στὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἰρι, ἐπειδὴ παραξηγήθηκε ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον Καισαρείας.
- 363** : Στὸ ἀσκητήριον, φροντίζοντας παράλληλα τὴν ὀργάνωσιν

τῶν μοναστικῶν κοινοτήτων. Ἐπεξεργασία μοναστικῶν κειμένων. Ταξίδια χάριν τῶν κοινοτήτων αὐτῶν.

- 364** : Ἀσκητήριο.
- Ἄνοιξη : Τελείωσε τὸ «Κατὰ Εὐνομίου».
- Φθινόπωρο : Ἐπισκέφθηκε τὴν Εὐσινόη (Πόντου), ὅπου συζήτησε θέματα πίστεως.
- Τέλος Φθινο- : Ἐπιστρέφει στὴν Καισάρεια καὶ ἀναλαμβάνει τὴ διεύ-
πώρου θυνση τῶν πραγμάτων τῆς Μητροπόλεως.
- 365 - Φθινό- : Πολύπλευρη ποιμαντικὴ καὶ συγγραφικὴ δράση. Τὸ
πωρο 367 κύρος του περνᾷ τὰ ὄρια τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας.
- 368**
- Τέλος 367- : Στὴν ἐποχὴ τοῦ φοβεροῦ λιμοῦ πέτυχε τὴ διάσωση χι-
Μάιος 368 λιάδων πτωχῶν ἀπὸ τὸ θάνατο, ὀργανώνοντας συσσίτια καὶ καταυλισμούς.
- Καλοκαίρι : Ἀρρώστησε ἀπὸ τὴν πολλὴ ἐργασία.
- Φθινόπωρο : Συνέχισε τὴν ποιμαντικὴ δράση καὶ τὴ φροντίδα του γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ὀρθοδοξία τῶν γειτονικῶν Ἐκκλησιῶν.
- 369**
- Χειμῶνας- : Συνέχισε τὸ ἔργο πρὸς διάσωση τῶν θυμάτων τοῦ λιμοῦ.
- Ἄνοιξη
- Καλοκαίρι : Ἀρρώστησε βαρεῖα μὲ ἀφόρητους πόνους.
- Φθινόπωρο : Ἀνέρρωσε.
- 370**
- 21 Ἰουνίου : Πέθανε ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας στὰ χέρια τοῦ Βασιλείου.
- Ἰούνιος - : Ὁ Βασίλειος ἀρρώστησε, ὄχι βαρεῖα.
Ἰούλιος Κάλεσε στὴν Καισάρεια τὸ Γρηγόριο Θεολόγο, ζητώντας νὰ τὸν βοηθήσει στὸν ἀγῶνα ἐκλογῆς του ὡς μητροπολίτη Καισαρείας.

- Ὁ Γρηγόριος τοῦ συνιστᾷ νὰ ἐγκαταλείψει τὴν προσπάθεια.
- Ἰούλιος : Δημιουργήθηκε ἀρνητικὸ κλίμα στὴν Καισάρεια γιὰ τὸ Βασίλειο.
- Ἰούλιος-
Αὐγούστος : Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζοῦ ἔγραψε γράμματα χάριν τοῦ Βασιλείου. Ὁ Εὐσέβιος Σαμοσάτων ἦλθε στὴν Καισάρεια νὰ βοηθήσει τὸ Βασίλειο.
- Ἀρχὲς
Σεπτεμβρίου : Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζοῦ ταξίδεψε ἄρρωστος στὴν Καισάρεια καὶ συνετέλεσε στὴν ἐκλογή τοῦ Βασιλείου.
- Μέχρι μέσα
Σεπτεμβρίου : Ἐγινε ἡ ἐκλογή τοῦ Βασιλείου. Καλεῖ τὸ Γρηγόριο κοντὰ του, ἐκεῖνος ἀρνεῖται.
- Ὀκτώβριος -
Δεκέμβριος : Προσπάθησε νὰ συμφιλιωθεῖ με τοὺς ἀντιπάλους του μετὰ τὴ βοήθεια τῶν Γρηγορίου Ναζιανζοῦ καὶ Εὐσεβίου Σαμοσάτων. Μερικοὶ τὸν ἀναγνώρισαν, ἄλλοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Καισάρεια χωρὶς νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ὡς Μητροπολίτη.
- 371** : Προσπαθεῖ νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἀπὸ τοὺς χωρεπισκόπους Καππαδοκίας, ἀπαντᾷ στὶς συκοφαντίες, φροντίζει γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας.
- Ἄνοιξη : Στέλνει τὸ Δωρόθεο στὴν Ἀντιόχεια καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια με σκοπὸ τὴ διευθέτηση τοῦ ἀντιοχειανοῦ σχίσματος.
- Καλοκαίρι/
Φθινόπωρο : Νεοφώτιστος διαδίδει στὴ Ναζιανζὸ ὅτι ὁ Βασίλειος δὲν ὀρθοδοξεῖ. Ὁ Βασίλειος καλεῖ τὸ Γρηγόριο Θεολόγο νὰ ἀναλάβει τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀλήθεια. Ἐκεῖνος ἀρνεῖται. Γράφει πρὸς τοὺς Δυτικούς γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἀντιοχειανὸ σχίσμα.
- Δεκέμβριος : Πιέζεται ἀφόρητα ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ αὐτοκράτορα νὰ ἀναγνωρίσει τὴ φιλοαρειανικὴ πολιτικὴ του.
- Μετὰ τὰ μέσα
Δεκεμβρίου : Ἐφθασε ὁ ἐπαρχος Μόδεστος στὴν Καισάρεια, κάλεσε με σκαλιότητα τὸ Βασίλειο νὰ ἀλλάξει τακτικὴ, τὸν ἀπειλησε ἀκόμη καὶ με θάνατο, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὁ Μόδεστος συνέστησε στὸν Οὐάλη νὰ ἐξορίσει τὸ Βασίλειο, ἀλλὰ ὁ Οὐάλης ἀρνήθηκε.

372

- 6 Ίανουαρίου : Ὁ Οὐάλης μπαίνει στὸ Ναὸ καὶ ὁ Βασίλειος, ποὺ λειτουργεῖ, δέχεται πρῶτα τὰ δῶρα του καὶ ἔπειτα τὸν ἴδιο στὸ ἱερὸ Βῆμα, ὅπου συζήτησαν.
- Φεβρουάριος : Ὁ Οὐάλης πείσθηκε νὰ ἐξορίσει τὸ Βασίλειο, ποὺ τελικὰ δὲν ἐξορίσθηκε, διότι μὲ προσευχὴ θεράπευσε τὸ Γαλάτη, γιὸ τοῦ Οὐάλη. Τὴν ἴδια ἐποχὴ θεράπευσε ἀπὸ ἀρρώστια καὶ τὸν Μόδεστο. Ὁ Γαλάτης πέθανε καὶ ὁ Οὐάλης πείσθηκε νὰ ὑπογράψει τὸ διάταγμα ἐξορίας τοῦ Βασιλείου. Ἐσπασαν ὅμως τρεῖς «κάλαμοι», μὲ τοὺς ὁποίους θὰ ὑπέγραφε, καὶ ματαιώθηκε ἡ ἐξορία. Ὁ Οὐάλης δῶρισε στὸν Βασίλειο κτήματα χάριν τῶν λεπρῶν.
- Μάρτιος-
Ἄπριλιος : Προσπαθεῖ νὰ ματαιώσει τὴ διοικητικὴ διαίρεση τῆς Καππαδοκίας. Οἱ ἀρχεὲς τῆς Καισαρείας τοῦ φέρονται ἐχθρικά. Ἐνας δικαστὴς τὸν ταπεινώνει μὲ ἀποτέλεσμα τὸ πλῆθος νὰ συναχθεῖ γιὰ νὰ σκοτώσει τὸ δικαστή, ποὺ σώθηκε μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Βασιλείου.
- Ἄπριλιος
(πρὸ τῆς 8ης) : Ἄπαντώντας στὴ διαίρεση τῆς Μητροπόλεώς του, χειροτονεῖ ἐπίσκοπο Σασίμων τὸ Γρηγόριο Θεολόγο.
- Ἄνοιξη : Ἀρχίζει τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς Βασιλειάδας. Φροντίζει γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Θέτει τοὺς ὅρους γιὰ τὴν ἐνότητα: ἀποδοχὴ τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας μὲ τὴν προσθήκη ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δὲν εἶναι κτίσμα. Ταξιδεύει στὴν Καππαδοκία χάριν τῆς ἐνότητος. Πολλοὶ χωρεπίσκοποι δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν.
- Μαῖος : Ὁ Οὐάλης τοῦ ἀναθέτει τὴ διοργάνωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μικρῆς Ἀρμενίας μὲ βοήθὴ τοῦ Θεόδοτο Νικοπόλεως, ὁ ὁποῖος ἔχει καλέσει τὸν Βασίλειο γιὰ τὰ μέσα Ἰουνίου στὸ Φαργαμὸν (ἐορτὴ Μαρτύρων).
- Τέλος Μαΐου/
Ἄρχεὲς Ἰουν. : Ἐφυγε γιὰ τὴ Νικόπολη (Μικρὴ Ἀρμενία). Πρὶν φθάσει ἐκεῖ, πῆγε στὰ Γήτασα (ὅπου ἐξόριστος ὁ Μελέτιος Ἀντιοχείας) μέσω Σεβάστειας.
- 5/10 Ἰουνίου : Ἐρχεται στὴ Σεβάστεια καὶ συζητεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρες μὲ τὸν Εὐστάθιο, μὲ τὸν ὁποῖο συμφώνησαν στὰ θέματα πίστεως.

- Παραμονές 15ης : *Εφθασε στη Νικόπολη. *Ο Θεόδοτος δὲν τὸν ἀναγνωρίζει, δὲν τὸν δέχεται στὴν ἑορτὴ τῶν Μαρτύρων τῆς 15ης Ἰουνίου, διότι εἶχε συναντηθεῖ μὲ τὸν Εὐστάθιο.
- *Ἀμέσως μετὰ : Μέσω Σεβάστειας ἐπανῆλθε στὰ Γήτασα, ὅπου ἐνώπιον τῆς 15 Ἰουνίου τοῦ Μελετίου ὁ Θεόδοτος συμφώνησε μὲ τὸ Βασίλειο. Τὴν ἐπομένη ὅμως ἐπανῆλθε στὴ Νικόπολη ὁ Θεόδοτος καὶ κήρυξε πόλεμο ἐναντίον τοῦ Βασιλείου.
- 20/25 Ἰουνίου : Ταξίδεψε στὴν Κολωνία (Μικρὴ Ἄρμενία) καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὰ γειτονικὰ Σάταλα.
- *Ἰούλιος : *Εργάζεται γιὰ τὰ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μικρῆς Ἄρμενίας.
- *Ἀρχὲς : Ταξιδεύει γιὰ τὰ Σαμόσατα τῆς Συρίας, ὅπου συνάντησε Αὐγούστου τὸ φίλο του Εὐσέβιο.
- Αὐγουστος : Στὴν Καισάρεια.
- 7 Σεπτεμβρίου : Στὴν ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Εὐψυχίου, πρωτοστατοῦντος τοῦ Βασιλείου γίνονται θεολογικὲς συζητήσεις.
- 10 Σεπτεμβρ. - : Μοναχὸς κατηγορεῖ τὸ Βασίλειο στὴ Ναζιανζὸ ὅτι δὲν Ὀκτώβριος πιστεῦει ὀρθὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. *Ο Γρηγόριος Θεολόγος ἦλθε στὴν Καισάρεια καὶ ἄκουσε τὸ Βασίλειο νὰ ὁμολογεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα Θεό. Δὲν τὸ ἔγραφε ὅμως γιὰ λόγους τακτικῆς.
- Τέλος 372/ : *Επείσε τὸν Εὐστάθιο Σεβαστείας νὰ ὑπογράψει ὀρθό- ἀρχὲς 373 δοξὴ ὁμολογία πίστεως. *Ἀπέπεμψε τοὺς Εὐσταθιανοὺς συνεργάτες του Βασίλειο καὶ Σωφρόνιο, πού τὸν διέβαλλαν καὶ ὑπέσκαπταν τὸ κῦρος του.
- 373** : *Ο Οὐάλης καὶ πάλι ἀποφάσισε τὴν ἐξορία τοῦ Βασιλείου. *Ἀνέβαλε ὅμως τὴν ὑπογραφή τοῦ διατάγματος. *Ο Βασίλειος ὤρισε μὲ τὸν Εὐστάθιο κάπου στὴν Καππαδοκία σὺνάξῃ ἐπισκόπων καὶ Εὐσταθιανῶν, στὴν ὁποία οἱ δεῦτεροι δὲν προσήλθαν. Οἱ Εὐσταθιανοὶ κυκλοφόρησαν νόθα αἰρετικὰ κείμενα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλείου, παρουσιάζοντας αὐτὸν ὁμόφρονα τοῦ Ἄπολιναρίου.
- Τέλος Μαρτίου/ : ἀρχὲς Ἀπριλίου : Ταξίδεψε στὴν Κιλικία.

Πόντου Δημοσθένη, νά εξορισθεῖ ὁ Βασίλειος. Ἐκταφὴ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ὁμολογητῆ Διονυσίου Μεδιολάνων καὶ ἀποστολὴ τους στὸ Μιλάνο.

- Ἐνοιξη/
Καλοκαίρι : Τελείωσε τὴ σύνταξη τοῦ «Περὶ ἁγίου Πνεύματος» ἔργου του. Ἐγραψε τὶς Ἐπιστολὰς 242 καὶ 243 γιὰ τοὺς Δυτικούς. Φρόντισε τὴν ἀποστολὴ τοῦ Δωροθέου στὴ Δύση καὶ ζητοῦσε τὴν ἐπέμβαση τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως Οὐαλεντινιανοῦ.
- Καλοκαίρι : Κρίση τῆς ἀρρώστιας του.
- Ἄρχες Σεπτεμ. : Ἐπισκέφθηκε ἐπισκοπὲς Καππαδοκίας καὶ τὴν Πισιδία.
- Ἄκτωβριος-
Νοέμβριος : Περιόδευσε στὸν Πόντο καὶ ἔμεινε λίγες ἡμέρες κοντὰ στὴ Νεοκαισάρεια, μᾶλλον στὰ Ἄννησα, ὅπου οἱ συμπατριῶτες του τοῦ φέρθηκαν ἄσχημα.
- Νοέμβριος : Ἐπανῆλθε στὴν Καισάρεια ἄρρωστος, ἀλλὰ σχεδίαζε ταξίδι στὴ ΝΔ Καππαδοκία καὶ στὴ Ναζιανζό.
- Δεκέμβρ. 375/
Ἰανουάρ. 376 : Ἀνέμενε νά τὸν καλέσει ὁ Οὐάλης (Ἀντιόχεια) σὲ ἀπολογία.
- 376**
Ἰανουάριος : Τελευταία του ἀναλαμπὴ στὴ θεολογία: Γράφει τὶς Ἐπιστολὰς 233-235 περὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄρρώστησε. ἤδη δὲν ἔχει δόντια.
- Ἐνοιξη : Πρὸ τοῦ Πάσχα (27 Μαρτίου) ὁ Δωρόθεος ἔφερε ἀπάντηση ἀπὸ τὴ Ρώμη στὶς ἐπιστολὰς καὶ τὶς προτάσεις τοῦ Βασιλείου. Ἡ Ρώμη ἔδειχνε κατανόηση στὶς θέσεις τοῦ Βασιλείου.
Βελτιώθηκε ἡ ὑγεία του. Κινεῖται στὴ πόλη κι ἔπειτα περιοδεύει στὴν ἐπαρχία του. Προσπαθεῖ ν' ἀντιμετωπίσει τὴν ἐναντίον του δράση τοῦ βικαρίου Δημοσθένη. Παρηγορεῖ τοὺς διωκομένους.
- 377**
Ἰανουάριος-
Φεβρουάριος : Ἐγκλειστος. Ἐλάχιστες κινήσεις ἔνεκα τοῦ χειμῶνα.
- Ἐνοιξη : Ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου τοῦ ζητεῖ νά μεσολαβῆσει γιὰ συμφιλίωση ἐκκλησιαστικῶν ὁμάδων. Προτιμᾷ ν' ἀποφύγει

τή συζήτηση χριστολογικῶν προβλημάτων, στὰ ὁποῖα ὁμως πήρε θέση.

- Ἄρχῆς : Ἀπέστειλε τὸ Δωρόθεο καὶ τὸ Σαγκτήσιμο στὴ Δύση
 Ἀνοιξέως : μὲ τὴν Ἐπιστ. 263, ὅπου προτείνει καὶ τὴν καταδίκη τῶν Ἀπολιναρίου, Εὐσταθίου Σεβαστείας καὶ Παυλίνου (ὡς ὁπαδοῦ τοῦ Μαρκέλλου Ἀγκύρας).
- Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 377 : Σύνοδος στὴ Ρώμη δὲν ἀποδέχεται τὶς προτάσεις τοῦ Βασιλείου. Ἐστειλε στὴ Λαοδίκεια τρεῖς αἰγυπτίους ἐπισκόπους νὰ συνετίσουν τὸν Ἀπολινάριο καὶ νὰ διαφωτίσουν τοὺς πιστοὺς γιὰ τὶς κακοδοξίες του.

378

- Ἰανουάριος-Μάρτιος : Ὁ χειμῶνας χειροτερεύει τὴν κακὴ του ὑγεία.
- Ἄνοιξη-Καλοκαίρι : Οὔτε τώρα μποροῦσε νὰ κινηθεῖ γιὰ ταξίδια καὶ περιοδείες. Ἐγραφε ὁμως ἐπιστολὲς γιὰ ποικίλα θέματα καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἐνότητα. Κινεῖται μόνο στὴν Καισάρεια.
- Φθινόπωρο : Ἐνεκα τῆς κακῆς του ὑγείας πλησιάζει τὸ τέλος.
- Νοέμβριος-Δεκέμβριος : Μᾶλλον ἀπόλυτα κλινήρης.
- Τελευταία ἢ προτελευταία ἡμέρα Δεκεμβρ. : Χειροθέτησε συνεχιστὲς τοῦ ἔργου του καὶ ἐξέπνευσε.

379

- 1η Ἰανουαρίου : Ἐγινε ἡ κηδεῖα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.